

Een 'groene' fast-fashion waardeketen: utopie of optie?

Inleiding

Bij Primark een T-shirt voor 12 euro kopen of op Temu een jeans bestellen voor 15 euro: het is nog steeds mogelijk. Door razendsnel trendy kleren tegen spotprijzen aan te bieden vormen deze bedrijven het schoolvoorbeeld van fast-fashion. De term beschrijft een inherent niet-duurzaam bedrijfsmodel binnen de mode-industrie dat draait op de massaproductie van goedkope kleding die recente high-fashion trends imiteert. Dit model zoekt de grenzen op van de draagkracht van de planeet. Ondanks het stijgende bewustzijn bij een deel van de consumenten dat er te veel kleren van lage kwaliteit worden gemaakt die vervolgens te snel op de afvalberg belanden, toont het succes van kledingreuzen zoals Shein – die vorig jaar zijn winst verdubbelde tot ruim 2 miljard dollar – aan dat er nog steeds een groot aantal consumenten graag fast-fashion shopt.

Centrale onderzoeksvraag

De fast-fashion industrie brengt uitdagingen met zich mee in elke fase van de waardeketen. In de productiefase leidt het gebruik van goedkope synthetische vezels tot grote afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en uitstoot van microplastics. Tijdens de communicatiefase worden consumenten geconfronteerd met misleidende duurzaamheidsclaims. In de afdankfase ontbreken duidelijke garanties dat textiel effectief wordt hergebruikt of gerecycleerd in plaats van te eindigen op stortplaatsen. Deze tekortkomingen roepen de vraag op in hoeverre de huidige wetgeving op Europees niveau bijdraagt aan een duurzaam en circulair textielbeleid, met aandacht voor het rechtszekerheidsbeginsel en bescherming van de consument. Dit vormt dan ook de centrale onderzoeksvraag van deze thesis: "Maakt het huidig juridisch kader van de EU een transparante en duurzame fast-fashion waardeketen, specifiek met betrekking tot de productie-, de communicatie- en de afdankfase, mogelijk?"

Voor elk van deze drie fases worden verschillende (nieuwe) Europese instrumenten nader besproken en wordt er vergeleken met de aanpak door Frankrijk, een koploper op het vlak van regelgeving over mode en duurzaamheid. Door de verschillende instrumenten te beschrijven en daarna te evalueren, hoopt deze thesis zowel de successen als lacunes ervan in kaart te kunnen brengen. De evaluatiecriteria die hierbij de rode draad vormen, zijn: duurzaamheid, bescherming van de consument en rechtszekerheid. De thesis heeft als doel om op basis van de beoordelingsresultaten faseoverstijgende aanbevelingen te doen aan het huidig Europees regelgevend kader om het performanter te maken. Hoewel de werkelijke impact afhangt van de gedelegeerde handelingen, de effectieve implementatie en de kwaliteit van toezicht kunnen toch enkele suggesties gegeven worden.

Bevindingen per fase

Initiatieven zoals de Ecodesign Verordening, het Voorstel voor een Richtlijn Groene Claims en voor een herziening van de Afvalrichtlijn tonen aan dat er op Europees niveau stappen worden gezet om de mode-industrie duurzamer en transparanter te maken. Daarnaast bieden nationale initiatieven zoals het Franse Anti Fast-fashion wetsvoorstel inspiratie voor verdere hervormingen. De analyses tonen echter aan dat ondanks stappen in de goede richting, er in elke fase tekortkomingen bestaan die een transitie naar een duurzamer model bemoeilijken.

In de productiefase blijkt zo dat bedrijven nog maar weinig verplichtingen hebben om hun productieproces, en dus het productontwerp, te verduurzamen. In de communicatiefase hangt veel af

van de effectiviteit van de controle op de groene claims maar bestaat er geen centrale autoriteit op EU-niveau om het toezicht en de sancties te coördineren. Ook bestaan er momenteel vooral negatieve communicatieverplichtingen waarbij bepaalde claims verboden zijn, maar zijn er nog geen positieve verplichtingen om over duurzame productie te moeten communiceren. Evenzeer kent de afdankfase nog geen transparant traceerbaarheidssysteem en kampt het met een gebrek aan juridische verplichtingen, waardoor afgedankte kledij nog onvoldoende wordt gerecycleerd.

Reflectie & aanbeveling

Op dit moment daagt de wetgeving het lineaire systeem onvoldoende uit. Hoewel de Ecodesign Verordening potentieel heeft om productieprocessen te verduurzamen, zijn de criteria niet afdwingbaar totdat er een gedelegeerde handeling komt. Ondanks dat er kleine lokale ondernemingen zijn die wel willen meedoen aan een circulaire economie, blijft het gevaar bestaan dat de Primarks en Temu's van deze wereld de status quo proberen te behouden. De productie- en consumptieomvang zouden dus wettelijk ingedijkt moeten worden en hiertoe kan gedacht worden aan een belasting op fast-fashion en een koppeling van de ecomodulatie aan een volumecriterium. Het valt toe te juichen dat de wetgeving bepaalde claims over duurzaamheid resoluut verbiedt om valse claims onmogelijk te maken, maar er zouden ook positieve communicatieverplichtingen over het productontwerp en de opties aan het einde van de levenscyclus de consumentenbescherming ten goede komen. Verder moet de harmonisatie versterkt worden op het vlak van toezicht en controle op de naleving van de regelgeving. Daarnaast is de traceerbaarheid van het traject van een kledingstuk en de feedbackloop tussen de fases een blijvend aandachtspunt. Tot slot speelt financiële steun vanuit Europa aan kmo's een belangrijke rol om te verhinderen dat ze uit de markt weggeconcurrereerd worden.

Tot slot

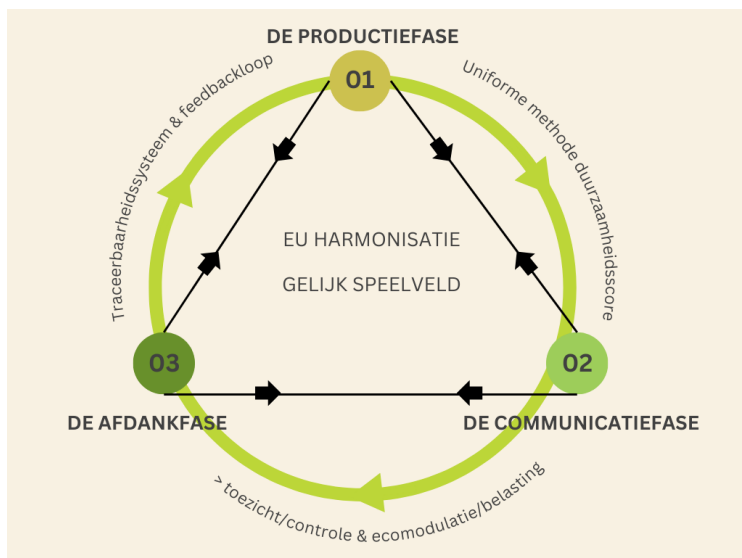
Hoewel er wettelijke bepalingen bestaan die een circulaire textielindustrie ondersteunen en bepaalde vormen van greenwashing tegengaan, bestaan er nog veel onzekerheden die een duurzame fast-fashion waardeketen verhinderen. De werkelijke impact van regelgeving met betrekking tot fast-fashion is afhankelijk van de gedelegeerde handelingen, de effectieve implementatie en de kwaliteit van toezicht. Deze thesis concludeert daarom dat hoewel een 'groene' fast-fashion waardeketen door de vele ambitieuze wetgevende initiatieven niet zo utopisch lijkt als vroeger, er toch nog concretere stappen op korte termijn moeten genomen worden om dit einddoel daadwerkelijk als optie te beschouwen. Tot slot rijst dan de vraag hoe ingrijpend deze stappen kunnen zijn zonder dat ze de concurrentiepositie van de EU als afzetmarkt ondermijnen.

Relevante actoren

Ik richt mijn aanbevelingen vooreerst tot de Europese wetgever, die de grote lijnen van het juridische kader rond fast-fashion bepaalt. Daarnaast zijn ze relevant voor de nationale handhavingsinstanties, zoals de FOD Economie in België, die erop moeten toezien dat de regels ook effectief worden toegepast in de praktijk, onder meer door klachten te onderzoeken, modebedrijven te controleren en sancties op te leggen bij overtredingen. Ook consumentenorganisaties zoals Test Aankoop spelen een cruciale rol: zij vertalen complexe regels naar begrijpelijke informatie voor consumenten, signaleren misleidende praktijken en zetten druk op modebedrijven en beleidsmakers om de regels strenger te handhaven en de consument te beschermen.

FIGUUR 1 – HET REGELGEVEND KADER BINNEN DE DRIE FASES VAN DE FAST-FASHION WAARDEKETEN.

FIGUUR 2 – AANBEVELINGEN BINNEN DE DRIE FASES VAN DE FAST-FASHION WAARDEKETEN.